

משתגעין ומתלהטין בתורת האור החיים הקדוש

יום כיפור

פנינים מוכתרים משובדים
ומתועתעים על פי דברי רבינו

פניני חיים

מוסר חיים לקח מהפרישה במשנת רבינו

בשמי"ם ראש - לזכות ידידתו הרה"ח רבי יהודה בן שרה מרים הי"ו ווייס

אסור להסיח דעת מקדושת היום ולכך אסור במלאכה

בש"ם בצלאל - לע"נ הרה"ח רבי משה שמואל ב"ר בצלאל ז"ל

רבינו הקדוש מזהיר ומעורר שצריכים לומר כל הפיזטים והתחניות ולא לדלג עליהם, וכלשון קדשו:

"ראיתי להוכיח לחזק המנהג שנהגו לומר הרבה פזמונים ותחניות ביום התענית וביום ראש השנה ויום הכפורים בתוך שמונה עשרה כפי סדר הנוגע לכל אחד, כי כן נתנו רשות רבותינו להוסיף כפי מה שירצו, ודלא כמנהיגים להשמיט הפזמונים ביום - יום הכפורים מתוך התפילה, כי מנהג אבותינו תורה וכן ראוי להניח הסדר שכתוב במחזורים."

(חפץ ה' מסכת ברכות יא, א)

אל השם יתברך, ואז "אמרו אליו" תביאו בתפילתכם גודל ההתפארות במרום [אמרו] מלשון תפארת וגדולה, כדכתיב "את ה' האמרת היום".

"כל תשא עון" שמכל וכל ישא את עוונותיכם. אך "וקח טוב" שתקחו מאיתו יתברך כל הטובות שבעולם מכל מיני השפעות טובות, שפע בני חיי ומזוני, וכל הברכות ישועות ונחמות עלינו ועל כל ישראל, אמן כן יהי רצון.

ובפרט בתפילת נעילה שהעת ההיא עיקר החתימה, שהיום יפנה השמש יבא ויפנה. בוודאי מהראוי שכל מי שנגע יראת ה' בלבבו, הגם שעברו מה שעברו כבר מימים קדושים ימי אלול הרצון, ועשרת ימי תשובה, ולא נתן אל לבו לשוב. על כל פנים מהראוי שהיה יתן אל לבו עתה, לפתוח לו פתח התשובה בעת נעילת שער, ולכוון עוד בתפלתו זאת באומרו 'פתח לנו שער בעת נעילת שער', שאם לא עכשיו אימתי, וכל שעה ורגע מיום הקדוש והנורא הזה הוא כולל כמה ימים מימי השנה.

על כן מה מאוד יחרד האיש וילפת בגודל הפחד והמורא, לכוון עוד בתפלתו ביתר שאת מכל התפילות, ואז יהיה נעילת דלת בפני החיצונים שלא יוכלו לקטרג בשום קטרגו על ישראל.

מן הראוי להביא כאן המובא בספרינו 'נר המערבי' (עמ' כז) סיפור מבהיל על רבי כליפא מ' מלכא [שהרב חיד"א כותב עליו 'החכם השלם הישיש ונשוא פנים החסיד המלומד בנסיים', ויש אומרים שהוא היה גיסו של רבינו אור החיים הקדוש].

רבי כליפא התגורר באגאדיר, וזולת היותו חכם הרים, היה גם נחשב בין הנגידים, עד לאותו מעשה שירד מנכסיו כדלהלן: פעם נועדו להגיע כמה ספינות מלאות מסחורתו לנמל אגאדיר ביום כיפורים, והמדובר היה בעסק גדול שרוב הונו הושקע בו. נכנסו אנשי הנמל לבית הכנסת והחלו להטרידו בשאלות, וראה רבי כליפא שהוא קרוב להסיח את דעתו מהיום הקדוש. מיד נשא תפילתו וביקש: "רבונו של עולם, ראה הבלי עולם שמטרידים אותי בעבודתך. יהי רצון שתטבענה כל הספינות ותרדנה למצולות". נתקבלה תפילתו, ובתוך שעה קלה התחוללה סופה והספינות טבעו. בכך איבד את רוב רכושו ונזקק להיתמך בתמיכת נגידים.

וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה כי יום כפרים הוא לכפר עליכם לפני ה' אלקיכם.

כתב רבינו (ויקרא כג, כח): נתינת טעם זה הוא על דרך מה שאמרו בסוטה דף מ', שאין אומרים פסוקים קשה להניח מברכין את העם. והטעם, אמרו וזה לשונם, כלום יש עבד שמברכין אותו ואינו מאזין, עד כאן, ולדרך זה אמר וכל מלאכה לא תעשו, והטעם כי יום כפרים הוא, פרוש, כי עצומו של יום מכפר ויש לה אדם שהזמן מכפר עליו והוא עוסק במלאכתו, והמשפיל על דבר עצומו של יום, לבבו יבין המקפר כי הוא אדון המאיר היום לסגל סגל דבר זה.

מבואר בדברי רבינו דאיסור מלאכה ביום הכיפורים, הוא מטעם איסור 'היסח הדעת' מקדושת היום הגדול והקדוש.

בספר הקדוש 'באר משה' להרה"ק רבי משה אליקים בריעה מקאזניץ זי"ע (דרוש ליוהכ"פ) הביא דברי רבינו, ואלו דבריו:

איתא בספר 'אור החיים' טעם הגון על איסור מלאכה ביום"כ יותר מבכל יום טוב, שבכאן נאסר אפילו מלאכת אוכל נפש. ופירש הטעם, מחמת שיהיה"כ הוא יום מחילה וסליחה לישראל, ועיצומו של יום מכפר. יען כי הוא יום המוכרח מכל ימות השנה לרצון להם לישראל, שבו נתרצה השם יתברך לישראל ומחל להם על עוון העגל, על כן הוכרח הוא, להיות כל היום כולו בגודל הדביקות בו יתברך, ושלא להסיח דעת מעיצומו של יום הקדוש והנורא. וכשהיה עושין בו מלאכה, היו פונים כל אחד למלאכתו אשר הם עושים והם מסיחים דעתם מהדביקות העליון, על כן נאסר בו כל מלאכה, עד כאן לשון קדשו.

לפי זה מפרש הפסוק "קחו עמכם דברים ושובו אל ה' אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו" (הושע יד, ג). דיש לדקדק מהו הלשון "עמכם". וכך לשונו הטורה: דהנה יש אנשים שמתפללים תפילתם בפניהם לבד ומשפה ולחוץ, ולבבם פונה לצד אחר ואינם נמצאים כלל בדבורי התפילה כשמתפללים תפילתם. לזה הזהירנו הנביא בדברי קדשו "קחו עמכם דברים" שתקחו הדבורי תפילה עמכם, שתהיו עצמאים בדבורי תפילתכם באמיתיות ופנימיות לבבכם בגודל הכוונה. "ושובו אל ה'" בבחינה זו תשובו

גם צדיקים מוכרחים לבוא לידי חטא קטן, כדי שיוכלו לקיים מצוות עשה ד'תשובה', ואם לא עבר על אחד מהמצוות לא יוכל לעשות תשובה. ולכן משמים מסובבים לצדיק חטא ופגם אחד כדי שיוכל לשוב בתשובה. ומרומז בפסוק "כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא", שהרי אמרו חכמינו, מי שקיים כל התרי"ג מצוות הוא נקרא 'טוב', וזהו הפירוש "אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב" - שיוכל לקיים כל התרי"ג מצוות ויהיה נקרא טוב, "ולא יחטא" - שהרי כדי שיוכל לשוב בתשובה הוא חייב לחטוא.

(מאור החיים, עמוד ל)

אמרו חכמינו שדוד המלך לא היה ראוי להגיע לידי המעשה עם 'בת שבע' רק בשביל ללמדינו שמועיל תשובה. ומקשה רבינו, שהרי מפורש בתנ"ך כמה פעמים שהשם יתברך ידו פשוטה לקבל שבים כמו שכתוב בתורה ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים, ומה היה צריך למעשה דוד המלך להראות לנו כח התשובה, אחר שכבר מפורש בתורה. ומתוך, שמפסוקי התורה והנביאים למדנו רק שהתשובה היא תיקון ורפואה לעוונותינו, אבל לא למדנו שיש בה כח כל כך להיכנס בשערים אשר אמרו חז"ל שלא יכנסו לתוכו רק צדיקים גמורים שלא פגמו וחטאו מעולם, וממעשה דוד המלך שזכה שלמה בנו להכניס הארון לקדשי הקדשים בזכותו, למדנו שעל ידי תשובה נעקר החטא כאילו לא חטא מעולם.

ובפרשת בהר כותב רבינו, כי האדם שחטא וחזר בתשובה, מתעלה לדרגה גבוהה, יותר ממה שהיה לפני החטא, ולכן אמרו חכמינו 'במקום שבעלי תשובה עומדים, אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד', כי 'בעל תשובה' מגיע למקום גבוה יותר מ'צדיק' שלא חטא מעולם, כי זוהי סגולת התשובה להעלות ולזכך את האדם ביותר.

וכלשון קדשו של רבינו: "אין לך דבר המעמיד לרוח החיוני במקום גבוה כתשובה".

(מאור החיים, עמוד כ; ועי' אור החיים פרשת בהר כה, כה)

לב טהור מכל שמץ שנאה ומחלוקת

באור החיים הק' פרשת דברים (פרק א פסוק א) כתב רבינו לפרש את תפילת דוד המלך בתהלים (נא, יב) "לב טהור ברא לי אלקים", שירחיק ממנו שנאת הבריות והקנאה ותחרות וההשטמה.

הרי לנו דטהרת הלב היינו גם כלפי בין אדם לחבירו, שהלב יהיה טהור ונקי מכל שנאה ותחרות.

וכלשונו של היערות דבש (ח"ב דרוש ג): 'טהרת מחשבה' אינה לבד בזה לכל יהרהר ח"ו בעבירה בזנות וכדומה, רק להסיר קנאה ושנאה מחבירו ואהבת ממון יותר מכפי הראוי, ומכ"ש ממון של חבירו, ומתכבד ושמח בלבבו בקלון ותקלת חבירו, ומתאוה למפלת ושפלות חבירו, מחשבת שקרים ופיתוי לרמות הבריות ומחשבות עול איך בשקרים וכזב ינהג, וכנהנה יתר מחשבות והרהור הלב ברמות לבב להתגאה, להונות חבירו בדברים.

כי באמת הקדימה לכל דרכי יראה ושערי טהרה היא דברים שבין איש לחבירו שיהיה שלם עם חבירו בלב ובמעשה. וזהו השער לה' צדיקים יבואו בו, דעל ידי כך בא לידי כשרון המעשה והכשר הפעולה בטהרה, ויראה בינו לבין ה' להיות דבק בכל מצותיו וקדוש בכל דרכיו. עכ"ל.

וב'אור החיים' פרשת ויגש מפרש רבינו הפסוק (בראשית מה, ד) "אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אותי מצרימה", שיוסף נותר עמם באחוזה למרות מכירתו למצרים, וז"ל: "אני יוסף אחיכם", פירוש, מתנהג עמכם במידת האחוזה וכאילו לא היה הדבר ההוא. גם סמך לומר "אחיכם אשר מכרתם", לומר שאפילו בזמן המכר לא כהתה עין האחוזה ממני. עכ"ל. וזהו הדרגה העליונה של 'טהרת הלב' שכאילו לא היה הדבר כלל [ולא שהיה ורק מחל לו].

ובענין זה מסופר, כי פעם הלך הרה"ק בעל ה'יסוד העבודה' מסלונים זי"ע לבקר את אחד החסידים הישישים, הרה"צ רבי יוסף מדאלאטיץ זצ"ל, שהסתופף בצל הרה"ק רבי מרדכי מלעכוביץ זי"ע, וביקש ממנו שיגיד דיבור אחד ששמע מרבו. אמר לו רבי יוסף, שכך אמר הרה"ק רבי מרדכי מלעכוביץ על דברים אלו שכתב רבנו, שבוודאי שה'אור החיים' בעצמו היה באותה מידה של יוסף הצדיק.

והרב הגדול החיד"א זצוק"ל מביא בשם מקומות בספריו הקדושים [מראית העין] (ראש השנה י; תענית כד), 'פתח העין' (סנהדרין ז), 'ככר לאדן' (סיון ב; מסכת דרך ארץ זוטא פרק ח), 'דבש לפי' (מערות מ אות כג), 'צוארי של' (הפטרות וילך) סיפור נורא שסיפר רבינו האור החיים הק', והוא מוסרי: "אני כותב את זה הרבה פעמים, להיותו יקר הערך, ודברי מוסר צריכים לחזור עליהם לעורר את הלב ליראת את ה' וכולי האי ואולי".

הסיפור הוא כדלהלן:

אחד מעשרי סאלי, שהיה מנכבדי הקהל ותקיפיו, ורגליו מצויות אף בטרקליני בית המלוכה, ערער אחר מעשיו של אחד החכמים, ומתוך שנתגנה בלבבו זלזול בו במוצא פיו. כמוכן שסכסוך בין החכם ותלמידיו לבין העשיר וסיעתו יכול היה לחולל קרע בתוך הקהילה, ורבנו חשש מכך מאד. מאחר והכיר את העשיר ותהלוכותיו ואת החכם והליכותיו, בחר לפנות אל החכם ולבקש ממנו שימחל לעשיר ואף ישלים עמו.

התפלא החכם ושאל: "מדוע יבוא כבודו להטרידני בעסק זה?", ורבנו השיבו כי נחיצות השלום ושלילת המחלוקת הן הדוחקות בו להשכין שלום. השיב החכם ואמר: "וכי סבור מר שיש בלבי עליו מאז ועד הנה? הרי בו ברגע שזולז בי והכלימני מיד מחלתי לו בלב שלם ולא מצאה טינה מקום לחול בקרבי".

והסביר החכם הלו לרבנו, כי הסיבה שהוא זריז למחול מיד, לפי ששנינו בדברי זוהר הקדוש (חלק ג, כח): שעוונות ישראל מכבידים כביכול על 'גדפאה' דשכינתא'. והלא אם לא אמחל לו לאותו אדם שציערני, נמצא סרך צער לשכינה בגיני, "לכן מחלתי לו באותו רגע וניקה האיש מעוון", סח החכם והטעים: "עד כדי כך נסמכו הביזיו והמחילה, ממש באותו רגע, כדי כך שלא היה שום מקום וסיפספת שצטער השכינה הקדושה כלל".

על פי מעשה זה, ביאר הרב חיד"א את מאמר רבא (ראש השנה יז). "כל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו", מפני שאותו אדם שסילק את עוון הפגיעה בו ובדרך זו מיעט את צער השכינה הקדושה, בדין הוא שיעבירו את פשעיו שלו כדי להמעיט יותר את צערה.

הוא שדרש רבא על הפסוק (מיכה ז, יח) "נושא עוון ועובר על פשע" שכוונתו "למי הוא נושא עוון למי שהוא עובר על פשע". עכ"ד החיד"א.

כהן שאינו מתענה אם יכול לעשות עבודת יום כיפור

והיתה לכם לחקת עולם בחדש השביעי בעשור לחדש תענו את נפשתיכם (ויקרא טז, כט).

כתב רבינו: לבל תטעה לומר כי מצות הכהנים ביום הכיפורים הוא דבור ראשון שצוה ה' בתחלת הפרשה לכו, ומצות ישראל היא העניו שכן רשם בדת ה', גם השכל יסכים לזה שהכהנים פטורים מהעניו. או הנהגה הגדולה מיהא במקום עניו היא עבודתו, וגם משה תבוא הסברה לדון עליו כי אינו צריך עניו, ומה גם לאשר קדם לנו כי נזדקף גופו ודמי לבר אלהיו מלאך ה' אין צורך פגעניו, אשר על כן צוה ה' ואמר "והיתה לכם", פרוש, קדבר עם משה ואהרן שגם הם בכלל העניו.

רבינו ביאר לשון הכתוב "והיתה לכם לחקת עולם בחדש השביעי בעשור לחדש תענו את נפשתיכם", שמשמעות תיבת "לכם" היא למשה ואהרן שעמהם היה מדבר, שה' דבר עם משה שידבר אל אהרן, וביאר, שהוצרך להזכירם בייחוד במצוה זו, לבל תטעה לומר כי העניו הוא מצות ישראל ולא הכהנים, שגם השכל יסכים לזה שהכהנים פטורים מהעניו.

בפסקי תשובה (ח"א סי' ק"ב בהג"ה) כתב וז"ל: אחד שהוכרח לאכול ביום"כ ע"פ רופאים, האם מותר לו להיות ש"ץ ביום"כ. וכן בכהן גדול שהוכרח לאכול האם כשר לעבודת יום"כ.

והנה מדברי רבינו משמע לכאורה דיכול לעשות העבודה, שהרי מבואר בדבריו שאין עבודת יום"כ תלויה בחיוב עינוי, ולולא שהיה רבוי מיוחד, היינו אומרים שכל הכהנים אינם צריכים להתענות, וכן הכהן גדול עצמו לא היה צריך.

ובכלי חמדה (פר' קרח עמ' 154) כתב להסתפק, אם נחלש כוחו של הכהן גדול, באופן שאם יעשה העבודה מוכרח הוא לאכול ואם יניח מעבודתו לא יצטרך לאכול, האם דוחה את יום"כ באכילתו כמו במשלח את השעיר, או כיון דמתקנין כהן גדול אחר תחתיו עושה כהן גדול האחר עבודת יום"כ. עכ"ד.

לכאורה היה נראה מדבריו שעכ"פ פשוט שאף שאינו צם, כשר הוא לעשות את עבודת היום, ולא נסתפק רק אם עבודת יום"כ דוחה את חיוב העינוי. אבל בתשובתו שנדמ"ח בכלי חמדה על המועדים (יוה"כ סי' ס"ו) ביאר שגם זה בכלל הספק, ואין ללמוד ק"ו משעיר המשתלח.

[כמבואר ברמב"ם (הל' עבודת יום הכיפורים פ"ג ה"ז), שכתב: ואחר כך משלח את השעיר החי ביד איש המוכן להוליכו למדבר וכו' אם כשל כחו וצריך לאכול אוכל, ע"כ. ומשמע שאף אם הוצרך לאכול הוא ממשיך בשליחותו. ויותר מזה כתב באור שמח (שם): פטויות דברי רבינו דהותרה לו לאכול אף אם אינו מסוכן, רק שלא יוכל להביאו לעזאזל, נדהא מפני זה עניו דיוה"כ, וכמו שהותרה לו שבת וטומאה, ע"כ. וכן מבואר בקרית ספר (שם) שכתב: ואם כשל כחו בדרך וצריך לאכול אוכל, דכיון דכתיב "ושלח ביד איש עתי המדברה" אם כשל כחו ולא יוכל לשלחו מעכב כפרתו של ישראל, הילכך דחי עינוי יום הכיפורים, ע"כ. וראה שם עוד בשאר הנו"כ].

ושם בכל"ח כתב דמאיש עתי אין ראייה, דשם א"א באדם אחר, אבל הכה"ג שמתקנין אחר תחתיו דילמא אסור. ומשמע ג"כ שהבין הכלי חמדה דהיתר שם בשעיר המשתלח לא מיירי בפקו"נ רק שהותר שיהיה לו כח לילך.

אולם בתוס' ישנים יומא (סו, א) [נדפס בדף סח, א] ד"ה לא נצרך אדם) נסתפקו בזה, וכתבו דאפילו אם נאמר דשעיר אינו דוחה עינוי כשבת וטומאה, מ"מ איירי במסוכן ע"ש. הרי שלא ברור שהותר בשביל העבודה, וא"כ אין ראייה כלל לענין כה"ג. וע"ע ברש"ש יומא (פא, א) על מה שאמרו בגמ' שם עינוי לא הותר מכללו, שהעיר דהא הותר לאיש עתי, ומשמע דנקט לעיקר דמשום העבודה הותר.

אלא דהכלי חמדה שם, דוחה לומר, שהכהן גדול ביום"כ היה צריך להיות כמלאכי השרת בלא אכילה ושתיה ובלא"ה לא היה כשר לעבודה. וכ"כ בתשובות והנהגות (ח"ה סי' קצ"ח).

עם האמור יתכן לבאר עוד בדברי רבינו שהיה הו"א שלא יצטרך הכהן גדול להתענות 'שבמקום עינויו היא עבודתו', דהו"א שבמקום חולשה המעכבתו מהעבודה יוכל לאכול, וע"ז קמ"ל קרא דאסור לו לאכול כדי לעבוד העבודה.

ומאידך גיסא י"ל בהיפוך, דאפילו את"ל שעבדו אז עבודת יום"כ אע"פ שלא צמו, מכל מקום י"ל דבעלמא האוכל ביום"כ אינו כשר לעבודה, ושאינו הכא כיון שבשנה ההיא לא היה מצוה כלל לצום, הרי זה כאילו צמו אם היו חייבים.

כע"ז כתב במכתבי תורה לכ"ה האמרי אמת' זצ"ל (סי' ג', מכתב לבעל הפסקי תשובה), שמה שלא עשו אז יוה"כ, בודאי היה ע"פ נביא מוחזק, דמטעם הק"ו לבדו לא היו מתירים לאכול, דהא אית ליה פירכא כמבואר בגמ' שם.

וכ"כ הרלב"ג (מלכים א, ח, סה) שזה היה הוראת שעה ע"י נביאים שהיו שם. ולכן אפילו אם בעלמא האוכל ביום"כ אינו כשר לעבודה, הלא כיון שעל פי נביא מוחזק לא היו חייבים לצום, שפיר היה הכה"ג כשר לעבודה, דדמי לצמו אם היו חייבים [הו"ד בספר דף על הדף].

הגעו לברך את הלוזמים והזנים בתורת רבינו בעל אור החיים הקדוש
'לשנה טובה תתחננו בספרם של צדיקים לחיים טובים ולשלום' וגמר התימה טובה
ימלא השם משאלות ליבכם לטובה, ויתקבלו תפילותיכם לדחמים ולדצון לפני אדון כל
מכון מודתש אור החיים הקדוש

המשך הביקור בטבריה

חמש כוסות של תשובה

תשעה ימים התעכב רבנו בטבריה, ובאותם ימים התרועע רבות עם רבי חיים אבולעפייא ונקשרו נפשותיהם זו בזו.

בספר נר המערבי (פרק כא, עמ' רד) מסופר: באחת הפעמים שהגיע רבנו לבקר בהיכלו של רבי חיים אבולעפייא, בא ותלמודו בידו - סוגיה שהגה בה ביגיעה עצומה והתעוררו לו חמש קושיות חזקות דלית נגר ובר נגר דיפרקיניה. הרצה רבנו את קושיותיו וביקש מהחכם הישיש שיפרוק אותן. הצביע רבי חיים אבולעפייא והראה על כך יין שהיה מונח על הארון בחדרו ואמר לרבנו שיריד את הכד. הביא רבנו את כד היין ורבי חיים אבולעפייא מזג כוס אחת ונתן לו לשתות, כשהוא לא מסתפק בטעימה בלבד ומזרזו לשתות "עד גמירא". לאחר ששתה כוס אחת, הרגיש רבנו בקושיה אחת שהסתלקה ונמצא לה פירוק. אזי מזג לו רבי חיים אבולעפייא כוס שניה, וכן שלוש כוסות נוספות, ועל כל כוס הורה לו "עד גמירא", עד שככלותו לשתות היתה הסוגיה כולה מחוורת כשמלה וכל קושיה לא נשתירה בה [מקור הסיפור: קונטרס 'מראש צורים', המודפס בחלק ג' מחומש 'אור החיים' עם פירוש 'אור יקר' (מהדורת רענערט - בני ברק תשס"ט) מפי הרה"ח רבי מנחם מנדל מרגליות שיח', בשם זקנו החסיד הישיש רבי יעקב שמשון מרגליות ז"ל (שהיה מתגורר בצפת, וכל ימות השבוע ישב בכולל 'אור תורה' שעל ציון התנא רבי מאיר בעל הנס זיע"א שבטבריה) ששמע מפי הגאון המקובל רבי יעקב חי זריהן זצ"ל, ראב"ד טבריה].

הסירוב לבקשתו של רבי חיים אבולעפייא

משעמד רבי חיים על גדלותו העצומה של רבנו, גמר בדעתו להושיבו על מקומו ולמסור בידו את הנהגת העיר במלחמתה של תורה, בפרט שרבי חיים היה זקן מופלג וכוחותיו הלכו ותשו. הפציר רבי חיים ברבנו והכביר עליו דברים המתיישיבים על הלב, כי תנאי החיים בטבריה היו משופרים מאלו שביתר ערי הקודש (ירושלים, חברון וצפת), והקהילה ישיבה בטח ושאן ללא נגישות ורדיפות. רבי חיים אף הבטיח לרבנו, כנראה בשם פרנסי הקהילה, כי לא רק שכל הנהגת העיר תימסר בידו, אלא שבשעת הצורך תידרש הקהילה להעביר מתקציבה להחזקת ישיבתו של רבנו.

על אף הכבוד העצום שרחש רבנו לחכם הישיש, התקשה לקבל את הצעתו, שכן השתוקק וערג לעלות אל המקום אשר בחר בו ה', אל מקדש מלך עיר מלוכה. כדי שלא להוציאו בסירוב מוחלט, הציע רבנו, כי יקדים ויעלה לירושלים ויקבע בה את ה'מדרש' לשנה אחת, ובמהלכה יבחן את סיכוייו להשתקע בירושלים. אם ימצא שאין ישיבתה של ירושלים נוחה לו ולישיבתו, ישוב לטבריה וימלא את מבוקשו של רבי חיים אבולעפייא.

זאת ועוד, כדי להקל מעליו את עול הפצרותיו של רבי חיים אבולעפייא, אמר לו רבנו, כי תלוי הוא בדעתם של חברי ועד 'כנסת ישראל' היושבים באיטליה, כי הם המקדישים את החזקת ה'מדרש' ודעתם היתה על מנת שיעסקו בתורה בירושלים. מששמע רבי חיים כי במחזיקי התורה שבאיטליה תלויה ההכרעה, ישב וכתב להם אגרת נלהבת, לשכנעם ולרצותם שיעדיפו את טבריה על פני ירושלים. מעניין לציין, שאת האגרת שלח רבי חיים לחברי הוועד במודונא, למרות שהוועד המרכזי היה בליוורנו. אפשר ויש בכך סימן להשפעה הגדולה שהיתה לבני החבורה במודונא על רבנו. מאידך, דווקא מקורבו ומעריצו הגדול של רבנו, רבי שלמה חיים סגנוניטי זצ"ל, לא היה חד מן חברייו ושמו אף לא נזכר באגרת. גם רבנו כתב לחברי 'חברת כנסת ישראל' במודונא, ובאגרתו הזכיר כי צירף שלוש אגרות שכתב להם רבי חיים אבולעפייא בנידון זה.

זו לשון אגרתו הראשונה של רבי חיים אבולעפייא: בהנו"א, עמ"י-עש"ו (= בשם ה' נעשה ונצליח, עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ).

גדולים וטובים, הנאהבים והנעמים, מהדרין מן המהדרין, מצדיקי הרבים, גדולים מעשי צדיקים, העוסקים בבנינו של עולם ארץ ישראל מקודשת שער בת רבים, גדולים ועצומים, הגבירים הרמים והנשאים, פחות וסגנים, בני חברה הקדושה של מדרש כנסת ישראל, הלא המה כה"ר שלמה בכמה"ר נתנאל וכה"ר קולונימוס סגנוניטי יצ"ו, וכה"ר רפאל רוויגו יצ"ו, וכה"ר משה פאנו יצ"ו, וכה"ר אברהם לוי דלבאנקו יצ"ו, וכה"ר אלישע אוסיליו יצ"ו. יחד כלם יחיי דגן ויפרחו כנפן לזכות את הרבים, אמן כן יהי רצון.

קול האו"ת הראשון ישלם ארבעתים, שלומ"י אמוני שלמים וכן רבים, רב השלום. ושפתי הן עומדין להתפלל לפני רב מהולל כסא הדר כבודם יתרוםם ויתנשא ברבות הטובה נצח סלה ועד.

היום יצאתי במגילת ספר להשמיע במרום מכון שבתם, מאשר האיר אל עבר פנינו הרב הכולל, אין גומרין עליו את ההלל, כמוהו"ר חיים ו' עטר נר"ו, מידי עברו פה עיר קדשנו טבריה תוב"ב להשתטח על קברי הצדיקים התנאים ואמוראים קדושים אשר בארץ המה. ומקצת ימים אשר היה בביתו ותלמודו בידו ביראת ה' כל היום, נפשי נקשרה בו. ואומר אליו, מה טוב ומה נעים להיות הוא עמי בגורלו, ושישמע קול' כנסי"ה שהיא לשם שמים - היא 'מדרש כנסת ישראל' - בעיר קדשנו טבריה תוב"ב. כי ימצא מרגוע לנפשו ונחת רוח ללמודו בתורת ה', מסיבת היות הארץ הזאת שאנן מפחד רעה בהשקט ובטחה, מבלי היות בה מעליל ולא מסטין ואין שטן ואין פגע רע, עד שאנו הולכים ברחובות קריה באישון לילה ואפלה ואין פחד, עד ששערי החצר נשארים פתוחים וכל יסגרו, מה שאין כן בג' הארצות יח"ץ (= ירושלים, חברון צפת) תוב"ב - שאני נולדתי בחברון, ונתגדלתי בירושלים, והייתי מרביץ תורה בצפת, ולא מצאתי נחת רוח והשקט ובטחה כמו טבריה. וכל היושבים בארצות הנזכרות, בכל יום תמיד, בעוונותינו הרבים נפשם מרה להם מאד וטרודים רוב זמנן בצרות

ומצוקות, אחרונות משכחות הראשונות, מחמת המעלילים והמסטינים והמקטריגים והגנבים, ובפרט יוקר השערים, ויותר בזמן הזה - כאשר הגידו כל זה להרב הנזכר, עולי רגלים שבאו מירושלים תוב"ב, הצרות אשר חלפו עברו על ראשם מידי יום ביומו. ובעיר קדשנו טבריה תוב"ב לא יש שום דבר מאלו הדברים הנאמרים, שבח והודות לשמו הגדול, ועלינו לשבח לאדון הכל על כל הטובה, ובפרט מאשר נתנני אלקים לחן ולחסד בעיני שרי הארץ, ונפלאה אהבתם עם היהודים מה שאין הפה יכולה לדבר.

כל זה הגדתי להרב הנזכר. ויהי כמשיב, כי הן אמת כל אשר דברתי ואין בדברי נפתל ועקש, וגם הוא ראה ראה את עיר הקודש צפת תוב"ב והפרש שיש בינה ובין טבריה תוב"ב - כי משם בא לעיר קדשנו, ונפשו קשורה בנפשי, ושמצא קורת רוח מלראות הארץ הזאת נעמ"י טבריה תוב"ב, ושהיא מקום הכנה לתלמוד תורה מסיבת הדברים הנאמרים לעיל, ועל הכל יוקר השערים.

האמנם, אין מעכב אלא דבר אחד - כי מה אענה להגבירים הרמים המקדישים קודש לה' הנקרא 'מדרש כנסת ישראל', ששפט התנאי הוא להיות בירושלים תוב"ב.

ואען ואומר לו, אני אכתוב שלישים במועצות ודעת להגבירים הרמים הנזכרים, שיען כל חפצם ותאותם הוא שיגדיל תורה ויאדיר, בודאי שייסכימו דעתם לקבוע דירתו פה טבריה תוב"ב, שיתרבה ויתגדל התלמוד כפלי כפליים משאר הארצות, והיא ארץ ישראל מקודשת וארצנו ונחלת אבותינו, והיא עומדת בטיבורה של ארץ ישראל, כי ע"כ נקראת שמה טבריה - טבו"ר י"ה. וגם הגדתי לו, שעלה יעלה בתחלה לירושלים ועיניו תחזינה, כאשר חזה לצפת תוב"ב, באם יוכל לקבוע דירתו שמה.

אשר על כן, תשובתם הרמתה מהרה תצמיח. ובטחתי שכה יעשו וכה יסיפו, לשלוח ספרים ביד הרצים, שכבר הסכימה דעתם שיקבע דירתו בעיר קדשנו טבריה תוב"ב, ונאה ויאה שתהיה 'מדרש כנסת ישראל' עוסקת בתורה בטבריה, שיתנו עז לאלקים, לשכינת עוזינו הנקראת 'כנסת ישראל' - יען תחלת עילוי השכינה הוא בטבריה ומכאן עתידים ישראל להגאל, כמו שאמר רבי יוחנן בגמרא במסכת ראש השנה (דף לא): וגם בילקוט פרשת ויחי (רמז קסא) וגם הרמב"ם בהלכות סנהדרין פרק יד (הלכה יב) שמכאן נעתקים למקדש. הנה כי כן, חייבים כל ישראל להשתדל בכל עז ותעצומות ולקום כגיבור, להרבות תורה ומצות בטבריה, כדי שתוחלל תת כחה של שכינה לאקמא מעפרא, כמו שדרש רבי יוחנן "התנערי מעפ"ר זו טבריה" וכו'.

ובכן, אברך אני, זכות התורה וזכות רבי עקיבא וכו"ד אלף תלמידיו וכמה תנאים ואמוראים קדושים אשר בארץ המה, יגיבו בעדם, למען יאריכו ימים דשנים ורעננים, חיים של שלום, חיים של ברכה, בכל אות נפשם הרמה, וכנפש החותם פה עה"ק טבריה תוב"ב, בשליש ראשון לחדש ניסן משנת ששון ושמח"ה ימצ"א ב"ה.

חיים אבולעפייא

אלפים כבר נושעו

בזכות תרומתם למען האור החיים הקדוש והפצת ספריו הקדושים

קנה לעצמך זכות אצל האור החיים הקדוש

מוקד הישועות: 0733-713-620

"מעוֹת יִזְכוֹר" ביום הכפורים מועילים גם עבור נשמת רשע גמור

מן ה"בית יוסף" בהלכות יום הכפורים, מביא בשם ספר "הרוקח", שאם מנדבין מעוֹת יִזְכוֹר לזכות אדם רשע - אינו מועיל לנשמה שלו, כי כל הסיבה שמועיל כשאחר נותן לזכותו, היות והקב"ה בוחן לבבות והוא יודע שאם הנפטר היה בחיים הוא גם היה נותן, אבל באדם רשע שלא קיים תורה ומצוות לא יועיל מה שאחרים נותנים. וכך פסקו האחרונים.

אולם רבינו הקדוש פוסק שמועיל נתינת צדקה גם עבור אדם רשע גמור, כי יש אפשרות להקנות את הזכויות של המצוות לאדם אחר, כמו כל שותפות יששכר וזבולון. ומוסיף רבינו, שגם הרוקח התכוין רק למי שהיה רשע במצות צדקה שאי אפשר לזכות לו בצדקה, כי אין קטיגור נעשה סניגור, אבל אם היה רשע בשאר עבירות, ודאי שמועיל לתת צדקה עבורו.

ורבינו מביא הוכחה לשיטתו ממעשה שהיה, וזה לשונו: "שמענו אשר ספרו בני אדם בענין רוח אחד [-דיבוק] שנכנס בבתולה אחת, ואמר להם שיועיל לו לזכות נשמתו אם יתנו בעדו שמן למאור בבית הכנסת וכדומה, והנה פשיטא כי הרוח ההוא רשע היה ואמר שיועיל לו זכות החיים".

[ראשון לציון - יורה דיעה, סימן רמט סעיף טז]

תפילה שחיבר רבינו בעל 'אור החיים' הקדוש לימים הנוראים

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ אֱבִינוּ מִלְּפָנֶיךָ אֱלֹהֵינוּ
יְדִידוֹת אֹר וּנְפֻשָׁנוּ רוּחָנוּ וְנִשְׁמָתָנוּ, לְמַעַן
בְּרִיתְךָ אֲשֶׁר כָּרַתָּ לְשֵׁלֶשׁ עָשָׂר מֵדוֹת
שְׁאִינוֹ חוּזְרוֹת רִיקָם לְעוֹלָם מִלְּפָנֶיךָ, זָכֹר
אֶהְבְּתָנוּ וְחִבַּבְתָּנוּ וְהִשָּׁב שְׂכִינְתְּךָ לְבֵית
קִדְשֵׁנוּ וְתַחֲזֹר לְהִשְׁתַּעֲשֹׁעַ בָּנוּ כִּימֵי קֶדֶם,
כִּי קָשָׁה פְּרִדְתָּךְ מִמֶּנּוּ כְּפָרַדְתָּ נְפֻשָׁנוּ
מִגּוּפָנוּ, הָמָּה מַעֲיָנוּ וְכָלִתָּה נְפֻשָׁנוּ אֶל גְּאֻלַּת
שְׂכִינְתְּךָ וְאֶל מַעוֹן קִדְשֶׁךָ, וְלִרְצוֹנְךָ יֵי
נִכְסֵפָנוּ. הִנּוּ מִתְחַנְּנִים וּבּוֹכִים לְפָנֶיךָ יֵי אֲב
הֶרְחַמְנוּ עַל גְּלוֹת הַשְּׂכִינָה - הוֹשִׁיעָה יֵי
שְׂכִינְתְּךָ, וְדַבֵּק נְפֻשָׁנוּ בְּאַהֲבַתְךָ הַנְּעִימָה
וְהָעֲרֵבָה עַל נְפֻשָׁנוּ וְרוּחָנוּ וְנִשְׁמָתָנוּ, וְיַעֲוֹל
מִלְּפָנֶיךָ בְּהִיכָלֶיךָ.

יום כיפור במחיצת אליהו בהר הכרמל

בשנת תק"א היה רבינו עם תלמידיו ביום הכפורים במערת אליהו בחיפה ועשו בו תפילות היום, תיאור נורא מובא בזאת על התפילות וההארות שהיו שם, שבכניסתם למערת אליהו ראו רבינו ותלמידיו הארה גדולה, וגם העידו נפלאות בקדושת ומעלת המערה. וכמו שצויין במכתב תלמיד רבינו רבי ישמעאל אברהם סנאגוויט:

הלכנו ערב יום הכיפורים להר הכרמל, והוא הר נפלא גדול וגבוה מאד מאד וראשו מגיע השמימה, והוא ממש עומד מרוב גובהו. וכאשר עלינו בו כמו מאתים אמה, שם בית אחד ולפנים מערה גדולה וגבוהה הרבה, חמישים אמה אורכה ועשרים אמה רוחבה, והיא כולה חקוקה מן החר, והיא אבן אחת ד' רוחות וארץ וגו', והרואה יאמר בודאי שבניה בידי אדם בכותלים מרוב הריבוע שיש בכותלים והארבע זוויות כל זווית בפני עצמה. ולפנים במערה יש מערה קטנה חקוקה ג"כ מן החר אבן אחת ואומרים שזה מקום אליהו ז"ל. וכל מי שנכנס לזאת המערה טמא מדי יוצאים קלוחים של מים נובעים מד' רוחות המערה ורוחצת עצמה, ובוז יודעים שטמא היה שם.

וזה ראינו ביום כפור, שבא ערל אחד לשם ומיד יצאו מים מארבע רוחות המערה. ועשינו שם כפור וכל אנשי הכפר עמנו. והביאנו לשם ספר תורה ועשינו כפור לא היה כמוהו למן היום וכו'. ואנו בכל תפלה ותפלה מה' תפלות של יום הכיפורים היינו אומרים "דעני לאליהו בהר הכרמל עננו", והיינו מתרעדים, שהיתה יראה גדולה מה נוראה, והיה נראה ממש כאילו אליהו ז"ל שם. ובליל כפור ובליל מוצאי כפור ישנונו שם בתוך המערה".

ומה גדולה קדושתה אדוני, בענין רחיצת המים מן הטמא שהולך המים מאיליו על פני כולה, ויש שם לפני המערה בור קטן שמתמלא ממי גשמים. ובימי הקיץ רואים אין בו מים כלל, ושוואים: "אדוני אליהו, תנה לנו מים", ולמחר מתמלא מים, וכמה וכמה טובות כפולות. ובודאי כשאדם נכנס לשם מנצנצת בו רוח הקודש ושערותיו עומדים מרוב המורא שיש בה "מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים". וממש אין זבוב נראה באותה המערה כלל כלל לא.

ובמכתב נוסף: "ועלינו אל ההר הקדוש הר הכרמל אל מערת אליהו הנביא ז"ל, והבאנו שם ספר תורה, ועשינו שם יום הכיפורים כולנו גדולים וקטנים. וזו היא המערה שאמרו עליה בגמרא שלא זזה שכינה ממנה, ושם יפתח ממוקם הסתם אשר בה כמלא מחט סדקית היה מתמלא כל העולם כלו אורה. אם נבוא לומר אופן מערה זו יתפלא האדם ויאמר ברוך שכינה לו בעולמו. ועד היום הזה לא עשינו יום הכיפורים שעשינו במערה הנזכרת בהארה גדולה שהיתה לנו.

ובעת הנעילה העידו שנים נאמנים מבני חברתנו שכל אחד ראה אור גדול אשר יצא ממקום אחד שיש להם בקבלה שהוא המדרש שהיה לומד בו אליהו ז"ל בקביעות, ובא אותו האור שטף ועבר לפני התיבה שלנו אשר שם היו עומדים כל החכמים בני מדרשנו לומר החמש תפלות של יום הכיפורים. ושמחנו בזה שמחה גדולה. ובסליחות של הנעילה אמרנו ז' פעמים "דעני לאליהו בהר הכרמל" וז' פעמים "ה' הוא האלקים" והרגשנו בנפשותינו הערה גדולה. והמעלת הרב שלנו חושב בע"ה ובישועות ללכת שם פעם אחת, ואעפ"י שצריך טורח מרובה והוצאות מרובות".

למחרת יום הכפורים עלה רבינו ופמלייתו לקבר אלישע בן שפט [בהר הכרמל] ועשו תפילה וסליחות בדמעות שליש על גלות השכינה, וחביקו עפרו.

וכך מתואר במכתב הנ"ל: "וליום מחרת יום הכיפורים בהשכמה עלינו למעלה בראש ההר להשתחו על קברו של אלישע בן שפט, שהוא קבור בראש הר הכרמל. וכיון שעלינו כמו מאה אמה ויותר קצת מצאנו בית אחד בנוי חדש ממש של אדום [-נוצרים] שבנו שם, ואומרים אלישע בן שפט ידידו, ומקריבים לפניו דברים של הבל אלילי כספם וזהבם. ואין בזה הבית כי אם כומרים העובדים יזו [-אותו האיש] וחילותיו. ועלינו למעלה למעלה ומצאנו מערה קטנה, ושם כותל אחד ובו חלון, וזה החלון חלול לקבר אלישע בן שפט. ועשינו שם תפילה וסליחות בדמעות שליש על גלות השכינה וחביקנו עפרו, וירדנו".

ובמכתב נוסף: "אחר יום הכיפורים עלינו בהר עצמו של הר הכרמל כל בני חברתנו אל קבר הצדיק מחיה המתים במאמרו אלישע בן שפט הנביא ע"ה, ועשינו שם תפלות ותחנונות על השכינה ובקשנו רחמים על מדרשנו, וגם שם הרגשנו הארה גדולה, ובקשנו מאתו שיהיה לנו ולתומכי מדרשנו למליץ טוב מגן וצנה באותו עולם".

עוד יצויין, ממכתב שהשיב רבינו הקדוש על מה שקיבל בערב יום הכיפורים הודעה מהממונה, שהתורמים לשיבתו נתנו את מה שהבטיחו והוא התפלל עליהם. ובו מספר ומעיד על יום כיפור האחרון לימי חייו שנת תק"ב שהיה בעיה"ק ירושלים, על הארה גדולה בליל כל נדרי, ובפרט בשעת פתיחת הארון הרגיש כפתיחת שערי גן עדן. וכלשון קדשו:

"שמחתי וששתי מקבלת הכתב מהפקיד אשר מינו מעלתם בליוורני, הלא הוא הגביר המעולה כבוד הרב משה ברוך קארוואלי, ופעל ועשה וכל אחד שלם נדרו לה', ברוך הוא.

בעת שקבלתי הכתב, מעלי דיום הכיפורים הוא [-היה ערב יום הכפורים], לעת עיוולי בי כנישתא [-בזמן שכבר נכנסו לבית כנסת], ומול בית קדשינו בכל לבי ובכל נפשי התפללתי: "כשם שמחמת אותי ולא הביאו אותי לידי בושה כמו כן ישמחם ה' בזה ובבא".

ותכף הלכנו לבית הכנסת, וראיתי הארה גדולה בשעת כל נדרי. וקנה לי גביר אחד מהמערב הוצאת ספר תורה דכל נדרי, ובשעת שפתחתי ההיכל ממש היה בעיני כפתיחת שערי גן עדן בכל כך הארה שהייתה בבית הכנסת. וכל העם מתחננים, וכל אחד בוכה בכיה גדולה לפני ה' לבנות בית המקדש, אפילו האפאלחים [-עובדי האדמה]. יאמנו דברי שלא ראיתי מימי בעולם הארה כאותה שעה.